

Catalina MOREY SUAU
Institut de Ciències de l'Educació

Jaume Sureda Negre, el guerrer de la paraula

Parlant amb el vicerector de Relacions Institucionals m'han vingut al cap tres figures geomètriques.

Una esfera d'acer sense cap fissura; tots els seus punts equidistants d'un centre curiosament elegit, d'una total coherència i sense opció a les improvisacions.

També un dels grans carreus que sostenen la Seu, que no es veuen però que sense els quals s'esbucaria l'airós edifici que tothom admira, amb les seves gàrgoles i pinacles que fotografien els turistes (ens guardarem bé de dir "guiris"; ja veureu el perquè).

I finalment el semicercle que configura un pont: en Jaume Sureda farà tot el que calgui per unir dues voreres separades.

Entre aquell nin que hem vist a la fotografia vestit de missioner, disposat a recaptar les aportacions de la gent el dia del Domund i el vicerector de Relacions Institucionals decidit de promoure la bona relació i la col·laboració de les institucions públiques i privades amb la Universitat, quines diferències voldrieu assenyalar?

En aquell temps anava disfressat de missioner i, record, volia ser capellà. Ara som professor i, de vegades, m'he de revestir —hauria de dir disfressar?— de doctor... Aquell fou el temps de les ingènues il·lusions, el temps màgic de la infantesa en què gairebé tot pareixia possible. La d'ara és una etapa menys màgica i per això més vulgar, més dominada per la realitat.

El que més m'impacta del record de la meua infantesa és el fet que aleshores, en aquell espai i aquell temps, gairebé tot estava predestinat: el meu pare era mecànic i jo, en el millor dels casos, havia de ser com ell; havia de tenir el mateix ofici. Si es volia una altra sortida, per als de la meua classe social només hi havia un camí: anar al seminari... Es va produir, però, un esdeveniment que ho va trastocar tot; un esdeveniment que va rompre el determinisme social al qual estàvem condemnats: el turisme. El meu pare, com tants altres, va poder sortir de la

misèria gràcies a un petit negoci, en el seu cas, de lloguer de motos i bicicletes. I jo, com tants altres, vaig començar a estudiar el batxillerat. Estudiàvem al poble i ens examinàvem a Palma. Era la forma d'estudiar de pobre: els mestres de l'escola de primària ens preparaven —moltes bescollades i moltes *empollades*— per examinar-nos a Ciutat —moltes copiades i més d'un suspens. Però fou la forma com tota una generació —la meua— va poder escapar d'un destí miserable... Entendràs que sigui poc sensible davant els discursos en contra del fenomen turístic que han assumit molts joves d'avui en dia. La paraula *guiri*, amb el to despectiu amb què, per exemple, la utilitzen les meves filles, em produeix calfreds... Elles només s'adonen d'una cara de la moneda: la que ha dut destrucció de paisatge i d'identitat. No poden, però, adonar-se del malson del qual les va salvar el turisme... Bé. M'estic desviant del tema i entrar a analitzar el fenomen turístic seria llarg...

Quins records teniu del vostres antics professors, tant del batxillerat com de la Universitat de Barcelona, i què creieu que us aportaren?

La meua generació va sofrir una escola que en conjunt era horripilant. Nefanda, sense cap pal·liatiu. Vaig tenir professors d'una pobresa científica i pedagògica esgarrifosa. Uns pegaven, els altres espantaven... i gairebé cap no ensenyava res; millor dit: ens ensenyaven com havíem de sobreviure a la seva pròpia mediocritat. L'escola, tota ella, era horrible: era l'antítesi del que ha de ser un entorn educatiu: un reflex perfecte de l'època. Qui ha viscut allò, però, té l'avantatge d'adonar-se que les coses han millorat, i molt. Però també és cert que en aquell desert sobresortiren personatges que, amb la seva actuació, dignificaven la funció docent i tingueren una influència decisiva sobre la meua formació. A l'època del batxillerat en vaig tenir dos, de professors, que han deixat un record inesborrable en la meua memòria: donya Genoveva Martínez i don Miquel Pons. Don Miquel, a més d'ensenyar d'una forma activa i participativa, cosa del tot desconeguda en aquell entorn, ens va transmetre l'amor per la nostra cultura. Sempre recordaré les

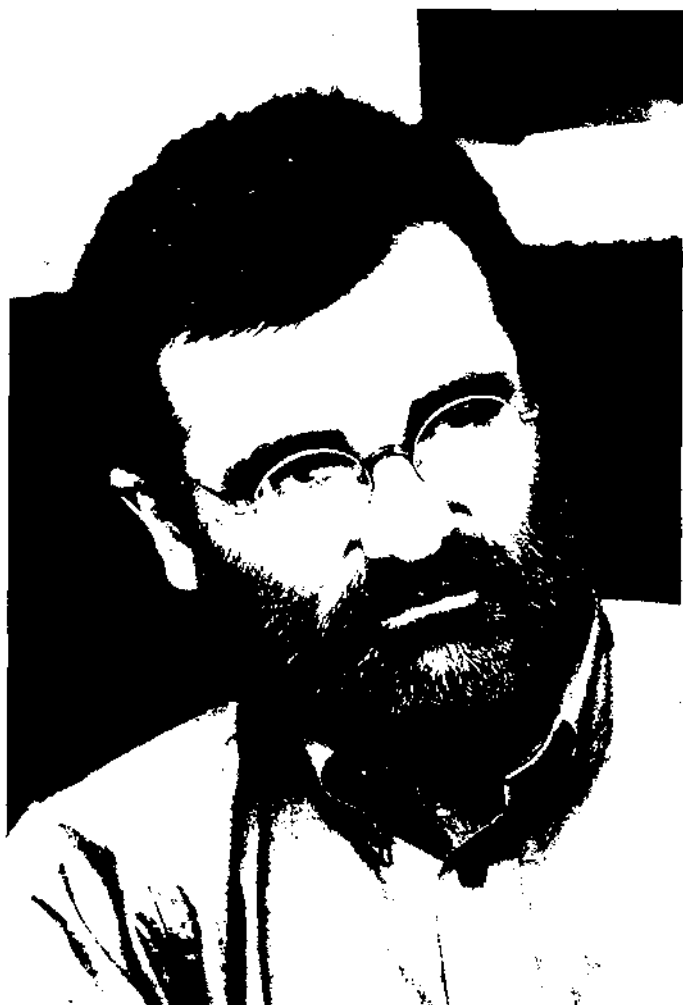

Foto: Miquel Massutí

seves explicacions d'Història de l'Art i les seves orientacions per atracar-nos a una cultura, la nostra, que fins aleshores se'ns havia amagat. Donya Genoveva ens ensenyava Història fent-nos pensar. Fer pensar, en aquell lloc! Un lloc on l'únic que importava era repetir com lloros uns mals llibres de text. La permanència en la meua memòria de professors com don Miquel i donya Genoveva fa que, malgrat tot, recordi el meu pas per l'escola amb més nostàlgia que no ira.

Del pas per la Universitat de Barcelona guard un gran record del doctor Sanvisens. En feia poques, de classes, el doctor Sanvisens, i les que feia eren curtes. El fet, però, és que aconseguia que els alumnes ens contaminàssim de la seva passió per la pedagogia i, potser més important encara, del seu sentit liberal de la convivència. Val a dir que a Palma havia tingut un professor que seria decisiu en la meua formació i

Jaume Sureda, un diumenge del DOMUND, el primer de l'esquerra.

que, molt probablement, sense la seva influència no hauria acabat dedicant-me a la pedagogia. Fou Antoni Colom, que a Palma m'havia fet descobrir que la pedagogia era molt més que el que deien aquells llibres estantissos d'autors feixistes que, en aquells temps, dominaven aquella disciplina.

Heu estat director de l'ICE, vicerector d'Extensió Universitària i actualment sou el vicerector de Relacions Institucionals. Amb quina etapa us quedariéu?

Sense cap dubte; em qued amb l'època en què vaig ser director de l'ICE. És l'etapa professional com a gestor que record amb més satisfacció. No sé gaire bé el perquè. Potser perquè solem pensar que tot temps passat fou millor; potser perquè aquella fou una època de moltes il·lusions i grans reptes. Però crec que l'element fonamental del bon record és el fet que vaig formar un equip excel·lent; tots plegats aconseguírem un equip que funcionava com una màquina. Un temps excel·lent amb col·laboradors excel·lents. No vull dir amb això que els anys que fa que estic al Vicerectorat no m'hagin proporcionat satisfaccions; però ha estat en l'exercici d'aquest càrrec quan he topat amb l'amargor que inevitablement produeixen algunes decisions que has de prendre; he topat amb conseqüències d'interpretacions malèvols... sí; en el Rectorat he experimentat conseqüències amargues a nivell personal. El que és important, però, és tenir la seguretat de la correcció de les teves decisions. Només això dóna conhort davant determinats canvis. Per altra banda, aquest és un espai immillorable per aprendre sobre la naturalesa humana. Un indret excel·lent per conèixer com som... El Rectorat ensenya moltes coses... t'adoncs, per exemple, de la fragilitat del sistema de governabilitat de la universitat espanyola. Són tants i tants els equilibris que cal fer, i és tan limitada la capacitat de

moviment d'un rector i el seu equip de govern... Moltes vegades m'he demanat com és possible que la universitat espanyola pugui continuar funcionant. I la veritat és que funciona, i fins i tot millor que moltes altres institucions! Però, sigui com sigui, no tenc cap dubte que, més prest que tard, s'haurà de replantejar el model de govern de la universitat i cercar un millor equilibri entre el principi de participació i el d'eficàcia. Bé: no continuaré per aquí; vaig aprendre la conveniència de dubtar quan canvis d'idees i les noves et beneficien. Així doncs, pensaré amb més entreteniment sobre aquest tema quan no tingui responsabilitats de govern universitari.

És el vostre càrrec el d'ambaixador de la UIB en la societat; volem dir, la vostra tasca essencial és la de fer de diplomàtic entre la UIB i les institucions?

En aquests moments tenc tres àmbits de responsabilitat: el de les relacions amb els alumnes, les relacions amb les institucions i la política de comunicació. Parlar i escoltar, donar i recollir informació, negociar... aquestes són les meves tasques fonamentals. Amb les associacions d'estudiants la meua preocupació fonamental és que actuïn tenint tota la informació; que, si decideixen accions reivindicatives, ho facin amb el màxim de coneixement de causa; que coneguin l'estat de la qüestió del tema que els preocupa; que trobin facilitats per dur a terme les seves iniciatives —i que consti que hi ha vegades que en tenen alguna, d'iniciativa, que respectar-la produeix mal de ventre; pens, per exemple, en la convidada que enguany feren a Conde. Es tracta, fonamentalment, que s'adonin que la UIB és de tots, també seva. Però que això significa que tenen tantes obligacions com drets... Pel que fa a les relacions amb les institucions, el primer objectiu és que es conegui millor la Universitat; que es reconegui la importància estratègica de la investigació i la formació. Ja pots imaginar que a casa nostra, país amb més mercaders que intel·lectuals, aquest objectiu dóna feina per a cent... La meua tasca també s'orienta cap al fet que el poder polític s'adoni que és interès de tots que la Universitat no sigui terreny de batalla partidista. Seria bo que, com fa temps va dir el rector Huguet, la Universitat fos més una tasca del Parlament que no del Govern; vull dir que s'ha de fugir de totes totes d'estar en mans d'una opció política. No vull dir amb això ni que la Universitat no hagi de superar controls socials ni que hagi de ser neutral; estic convençut que, per una banda, hem de donar comptes a la societat del que fem i, per altra banda, davant determinats temes tenim l'obligació de ser bel·ligerants... però no partidistes... Crec que m'explic.

Heu repetit en el càrrec de vicerector. Podem suposar que us dóna més satisfaccions que frustracions?

És cert que em dóna més satisfaccions que frustracions. Però en el cas que fos a l'inrevés, no tindria cap dret de queixar-me. Si s'ocupa un càrrec és perquè es vol. Crec poc en els

qui afirmen que ocupen un càrrec per pretesos elevats sentits de la responsabilitat o del deure... Personalment desconfi dels qui es justifiquen amb aquests arguments. Hi som perquè vull, perquè m'agrada, i hi seré fins que em cansi o cansi el rector.

Vàreu ser un dels primers professors del Departament de Ciències de l'Educació, el curs 1976/77. Llavors éreu una colla de professors joves, il·lusionats per la feina, disposats a construir una societat nova. En quina mesura creieu que la història d'aquest departament ha contribuït en l'evolució o en el canvi d'aquesta societat?

La UIB no és tan jove com pareix. Vull dir que la nostra institució, amb la seva tasca, no tan sols contribueix a configurar el futur de la nostra comunitat sinó que també ha articular el present. La majoria de persones que avui estan en els partits del govern i de l'oposició passaren per les nostres aules: el president de la Comunitat, els presidents de Mallorca i Menorca, la delegada del Govern central... Múltiples professionals que fan que el país funcioni foren alumnes de la nostra universitat... En aquest sentit, doncs, és evident que el Departament de Ciències de l'Educació, igual que els altres, ha contribuït decididament a configurar la societat que ara tenim.

Com veieu actualment la realitat d'aquest departament, que podríem considerar un macrodepartament?

El veig un poc cansat. Un departament que, amb dificultats, sofreix un procés de canvi generacional. I això costa molt. Per altra banda, pateix els problemes de molts anys de convivència; i els anys passats ens afecten a tots. En qualsevol cas, però, som optimista i estic ben convençut que el nivell docent i investigador, tot i ser bo, millorarà. Els problemes, estic convençut, estan ben diagnosticats. Potser, però, ningú no voldrà receptar la medicina... i encara menys hi haurà qui la vulgui prendre!

Com interpretau el pes d'un departament que compta amb dos vicerectors i un director general sorgits d'entre el seu professorat?

Ningú no és vicerector en representació d'un departament; no hi ha vicerectors que representin els interessos d'un departament o altre. Vull dir que jo no he vist mai, en cap Consell Executiu, que un vicerector s'erigeixi en defensor d'interessos particulars del seu departament. Seria inadmissible. I coneixent tant el rector com els altres vicerectors, puc ben assegurar-te que, si algú ho pretengués, fracassaria estrepitosament... Cada un de nosaltres aporta la seva visió de la Universitat; aportam a les deliberacions el coneixement que tenim de la realitat; coneixement que sol ser més ampli quan tractam àmbits que ens són més pròxims, però la decisió és col·lectiva i pensant en els interessos de tots.

D'on us ve l'afany d'estudiar i treballar en temes d'educació ambiental.

Malgrat algunes coincidències ideològiques, els meus orígens no estan en els moviments ecologistes. Jo vaig arribar a l'educació ambiental des de la teoria de l'educació. Quan vaig començar a treballar en aquest camp, introduir el tema ambiental en el discurs educatiu era innovador. Vaig tenir la sort que el director de la meua tesi, Antoni Colom, acceptàs el risc i m'encoratjà a treballar-hi. Després m'hi he especialitzat perquè crec en la conveniència d'acotar el camp d'acció. Però bé: si en un moment va ser innovador ara ja sembla una vulgaritat! Els anys ho canvien tot!

Quines són les directrius que segueixen avui aquests estudis. I quin sentiment us ha produït l'incendi d'Artà, el vostre poble, succeït el passat mes d'octubre?

La primera part de la pregunta no la contestaré, perquè necessitaria un espai del qual estic segur que no em deixaràs disposar. En tot cas, si vols, en podem parlar un altre dia, de l'estat actual de l'educació ambiental. Pel que fa a la segona part,

he de dir-te que el sentiment que em va produir l'incendi és el d'imptència. Fa anys vaig dirigir una investigació en la qual es posava de manifest que les característiques estructurals de les explotacions agrícoles de muntanya del meu poble afavorien els incendis... El problema no es va abordar i, evidentment, ha ressorgit. Què cal fer-hi? La solució és complexa, però hi ha dues coses urgents: no criminalitzar els pagesos i actuar per fer-los còmplices en la preservació. Són mesures que ja assenyalàvem a l'estudi i que continuen sent vàlides.

La societat de les Illes no es preocupa gaire de la Universitat?

Si he de generalitzar, diré que, efectivament, la nostra societat passa de la Universitat; com passa de tot el que sigui ciència i cultura. De símptomes d'aquest *passotisme*, en tenim molts. Només te'n posaré un parell d'exemples. És tot un símbol que sigui una senyora estrangera la que ha fet la donació particular més important a la UIB. És ben significatiu que la despesa pública en educació en relació amb el PIB ens situï molt per sota de les xifres estatals; ho diu gairebé tot el fet que estiguem a la cua d'investigació i desenvolupament... Que

això canviaria? N'estic segur. Però caldran molts esforços per situar la ciència i la cultura en el lloc que els pertoca. I aconseguir-ho és un repte que hem d'assumir totes les institucions...

A la majoria d'universitats de l'Estat espanyol amb una mica de projecció externa existeix una Fundació Universitat-Empresa, institució que permet augmentar considerablement les aportacions que fan les empreses per finançar el sistema universitari. Però, tenen les empreses alguna cosa a dir en temes educatius en aquest segment formatiu?

És evident que les empreses tenen molt a dir sobre l'ensenyament superior. Com també hi tenen a dir els sindicats, les associacions culturals, etc. I perquè ho puguin fer, perquè puguin aportar les seves idees, hi ha el Consell Social, un òrgan d'importància cabdal per al bon funcionament de la Universitat.

La UIB ha crescut en presència investigadora, en relacions externes, ha modificat la seva projecció externa, però com es mantenen les relacions humanes dintre d'un col·lectiu tan heterogeni? Se sent el PDI lleial a la filosofia, a les directrius d'aquest equip de govern que ha tornat a sortir reelegit?

Desconec els sentiments dels altres. Els fets, alguns, sí que els conec. I els fets diuen que, a les darreres eleccions a rector, Llorenç Huguet va tenir 195 vots; el 78 per cent dels sufragis emesos. Una proporció que mai cap rector d'aquesta universitat no havia aconseguit. És evident, doncs, que no hi ha dissociació entre les directrius de l'equip de govern i la voluntat de la comunitat universitària. Em parles, per altra banda, de relacions humanes. En aquest sentit crec que podria generalitzar el que abans he assenyalat referint-me al meu departament: tothom, tot grup, pateix els problemes de molts anys de convivència.

Sou convocat a un debat sobre humanitats i noves tecnologies. Quina seria la vostra postura?

Tenc tendència a cercar els espais de consens, els punts d'encontre, abans que els de dissensió. Per això, en la situació que em proposes, defensaria, i a més apassionadament, no sols la compatibilitat sinó també la complementarietat d'ambdós àmbits. I ho faria, també, perquè consider que la tecnofòbia que afecta alguns lletraferits és una postura poc intel·ligent. Tan poc intel·ligent com mirar les màquines sense preocupar-se dels continguts. Enfrontar les noves tecnologies a les humanitats és una imbecilitat. Així de clar.

La universitat ha d'ensenyar a seleccionar la informació, a superar uns exàmens, a fer treballs d'investigació... I a pensar?

Saber seleccionar informació i superar exàmens són activitats que posen la ment en acció; no es poden fer sense saber pensar. Si el que em vols demanar, però, és si hem de fomentar l'esperit crític en els estudiants i intentar esborrar les postures acomodaticies, et diré que sí, que hi estic d'acord.

Amb la Llei del 1970 es pretenia incidir en l'EGB, que aleshores era on es produïa, bàsicament en la Segona Etapa, el fracàs escolar. Amb la LOGSE es volgué crear una secundària que mantingués retinuda aquesta borsa de població juvenil abans d'entrar en un món laboral que no li podia oferir llocs de feina. Avui dia els desencanys arriben en començar la Universitat. El fracàs escolar ha estat com un càncer que passa d'un òrgan a un altre sense aconseguir eradicar-lo. No creieu que tot el sistema educatiu es veu obligat a minvar el seu nivell d'exigència i a adaptar-se a la mediocritat que avui dia predomina?

Algunes de les afirmacions que precedeixen la pregunta corresponen a un discurs reaccionari que no m'interessa sinó per combatre. On domina la mediocritat? En els instituts d'avui dia o en els dels anys cinquanta o seixanta? Preferesc la mediocritat actual a aquell suposat paradís en el qual només estudiaven els privilegiats. Em preocupa el tema del fracàs escolar, però no l'hem de combatre renunciant a l'escola comprensiva. Reivindic el sentit social de l'educació.

Amb el Reial Decret aprovat pel Govern espanyol es pretén atorgar un 60% a la nota del batxillerat enfront del 40% restant a la selectivitat. Quin creieu que és el rerefons de la reforma de la selectivitat? Tal vegada sigui potenciar encara més els centres privats?

No he seguit el debat. En qualsevol cas em preocupa que es doni més valor a la nota del centre. S'ha d'anar amb molt d'esment amb les decisions que es prenen en relació amb el sistema escolar. Tenim l'exemple de la consideració de la capacitat econòmica de les famílies a l'hora de poder entrar a l'escola pública. Una mesura que, amb aparença progressista, ha estat un element fonamental a l'hora de fer de molts centres públics veritables guetos... Per això, i tenint present que aquesta, la nostra, és una societat que tot ho mercantilitza, haurem d'anar amb molt d'esment que els centres no pugin artificialment les notes.

Llavors, centres públics, privats o concertats? A quin centre duen les votres filles?

Tenc una filla en un institut i una altra en un centre concertat. Afortunadament he pogut exercir el dret a elegir. Un dret que vull per a tothom i per això mateix som partidari que l'escola pública estigui ben gestionada.

Ens podeu augurar un demà esperançador per a la carretera de Valldemossa? No creis que ja passa de taca d'oli?

El que els universitaris hem hagut de patir amb aquesta carretera és una vergonya. Vint anys sense fer-hi cap reforma! I quan es decideixen, volen fer una autopista. Per les informacions que tenc, s'ha arribat a una solució que valor com a positiva en el sentit que equilibra la seguretat amb el respecte ambiental.

SEGONA PART

1. Si ara us sortís un geni de dins una llàntia, quins tres dissenys li demanariu?

Som malaltís —hipocondríacs, em diuen els amics poc sabuts en temes de salut—, així doncs, el primer disseny seria: salut. El segon: redescobrir cada dia la il·lusió per fer coses. I el tercer: no perdre mai la perspectiva que tot és millorable i que els altres tenen sempre part de la raó

2. De quins dels vostres assoliments estau més cofoi? I què més us agradaria assolir?

D'haver pogut gaudir d'un espai i un temps de formació que m'ha fet el que som. Un espai i un temps que, com t'he dit, abans estava reservat per a una ínfima minoria. M'agradaria continuar aprenent.

3. Si no visquéssiu aquí i ara, on i quan us agradaria viure?

Estic bé aquí i ara, i l'exercici d'imaginació que em proposes no m'atreu gens ni mica.

4. Quines tres persones reals admirau més?

Per admirar una persona l'he de conèixer ben de prop. Vull dir que les persones que admir no són grans personatges històrics, sinó homes i dones del meu entorn.

5. Els vostres herois de ficció preferits.

Smiley. El personatge de John Le Carré.

6. La vostra idea de felicitat és...

Relativa

7. Us heu de gastar 10 milions en tres dies. Com ho faríeu?

No m'agrada la ciència-ficció.

8. Quin fet de la Història General us hauria agradat canviar?

L'aparició del feixisme i del comunisme. Els dos grans mals del segle que s'acaba.

9. Quin llibre teniu al capçal del llit?

G. Stein, a les seves memòries, conta que, quan era infant, el seu pare no li deixava començar la lectura d'un nou llibre fins que no havia acabat el que tenia començat i, a més, fins que no n'havia fet un resum per escrit. Aquesta pràctica va fer d'Stein un bon lector i un excel·lent escriptor. Jo no vaig fer un aprenentatge com el seu i continuu amb la pràctica anàrquica de tenir sempre un parell de llibres començats. Ara en tenc tres: estic a punt d'acabar la relectura de *Tots els camins duen a Roma*, les memòries de Gazieli; som per la meitat de la biografia que sobre Hitler ha escrit Ian Kershaw; i he començat la biografia d'Isaiah Berlin.

10. Què hauríeu triat al lloc de París? (Hera: poder; Pal·les: saviesa; Afrodita: bellesa)

Saviesa

11. Buda, Crist, Epicur, Horaci o Mahoma?

Pas de contestar-te aquesta qüestió.

12. Com voldríeu que us recordassin?

Me'n redefot, del que es pugui recordar de mi.

13. Com creieu que serà l'ensenyament del futur?

Potser més centrat en els processos d'autoformació i més mediatitzat per les noves tecnologies de la informació.

14. I com voldríeu que fos?

Compatible amb la dimensió més humana.

15. Un gall o un sebellí.

Dormir? Tenim una eternitat per dormir. Desperta i ben viu. ♦

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 971 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

Aula Interactiva de l'Aire

Oferta d'activitats educatives

(disponibles a partir del dia 6 de març de l'any 2000)

Nom de l'activitat	Adreçat a	Continguts
L'aire que ens envolta	Tercer cicle d'educació primària	• L'atmosfera i l'aire • Els contaminants de l'aire • Nosaltres i l'atmosfera
L'atmosfera no té fronteres	Primer cicle d'educació secundària obligatòria	• L'atmosfera: característiques • Funció protectora de l'atmosfera • Problemes de l'atmosfera i recerca de solucions

Característiques de les activitats:

- Visites a l'aula interactiva guiades per monitors ambientals, realització de tallers d'experimentació i de jocs ambientals.

Durada i horari:

- L'activitat es realitzarà de dimarts a divendres, i tindrà una durada aproximada de tres hores, entre les 9.30 i les 12.30 h.

Material didàctic de suport:

- Quadern de l'alumne i proposta didàctica adreçada al professor.

Exposició interactiva:

- Compta amb una sèrie de mòduls interactius, panells informatius, ordinadors, vídeos i zona de documentació.

Informació i inscripcions:

Visites escolars. Aeroport de Palma
Tel. 971 789 085 (de 8.30 a 16.30 h)
Fax 971 789 077

Aena

Aeroport de Palma
de Mallorca

Universitat de les
Illes Balears

Realització: Grup d'Educació Ambiental i Interpretació del Patrimoni del Departament de Ciències de l'Educació